

ÖĞRETMEN ADAYLARININ KONUŞMA SORUNLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKKAYA

Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Özet

Bir toplumda doğru, güzel ve etkili konuşması gereken en önemli kesimlerden biri öğretmenlerdir. Çünkü öğretmenin konuşma sorunları genelde toplumu, özelde ise öğrencileri etkilemekte ve bu durum, konuşma sorunları yaşayan öğrencilerin yetişmesine yol açmaktadır. Öğretmen adaylarının konuşma sorunlarını tespit etmek, konuşma sorunlarını çözümlen başlangıcı olabilir. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının “konuşma sorunlarını” ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıf öğrencilerinden 101’ine “Konuşma sorunlarınız nelerdir?” açık uçlu sorusu yöneltilerek araştırmanın verileri elde edilmiştir. Bu veriler içerik analizi tekniğiyle incelenip öğretmen adaylarının ses, ton vurgu, telaffuz yanlışları; psikolojik (topluluk karşısında konuşamama, birebir ilişkilerde konuşamama), konuşma duraksaması, dil bilgisi kurallarını uygulayamama, bilgi eksikliği, konuşmaya odaklanamama, fiziksel nedenlerle toplumsal engellerden kaynaklanan konuşma sorunlarının olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının tespit edilen konuşma sorunlarını en aza indirmek için drama, tiyatro, pantomim gibi çalışmalar yapılabileceği gibi eğitim fakültelerinde sözlü anlatım dersinin yanında diksiyon, etkili konuşma gibi derslere de yer verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Konuşma, Konuşma Sorunları, Öğretmen Adayları.

THE OPINIONS OF TEACHER CANDIDATES ABOUT SPEECH PROBLEMS

Abstract

One of the most important groups of a society, who are supposed to speak correctly, beautifully and efficiently is the teachers. Because the speech problems of a teacher, for the most part, affects the society but particularly the students and thus causes the students who survive speech problems to be raised. Identifying the speech problems of teacher candidates can be a starting point for solving those problems. The purpose of this research is to reveal the “speech problems” of teacher candidates. The data of the research has been obtained by asking the open-ended question “What are your speech problems?” to 101 of fourth-year students of the Faculty of Education of Adıyaman University in the 2011-2012 education term. As a result of examining the data by Content Analysis, it has been identified that the candidates have speech problems arising from reasons such as sound, tone, emphasis, pronunciation failing, psychological (being unable to speak in front of a community, being unable to speak with close friends), speech hesitancy, being unable to fulfill the rules of grammar, lack of knowledge, difficulty to focus on speech, have those problems caused by physical reasons and social obstacles. In order to minimize the identified speech problems of candidates, as the trainings such as drama, theater, and pantomime can be performed, classes like elocution and effective speaking as well as oral expression classes can also be take place in Education Faculties.

Key Words: Speech, Speech Problems, Teacher Candidates.

Giriş

Yüzyıllar boyu insan, kendini evrendeki varlıklardan ayıran tek davranışın hangisi olduğunu araştırmış; insanı diğer varlıklardan ayıran ve daha üstün kılan özelliklerin ne olduğunu tartışmıştır. Günümüz bilim adamları ise bu davranışın “konuşma yoluyla dili kullanabilme” olduğunu bir gerçek olarak kabul etmiştir (De Villiers ve De Villiers, 1978: 2’den alıntılıyan Topbaş, 1994: 2). İnsanların birbirleriyle iletişim kurabilmesinin temel aracı olan konuşmaya dair bilim dünyasında farklı tanımlama girişimleri olmuştur. İnsanı diğer varlıklardan ayıran konuşma; duygu, düşünce, tasarım ve isteklerin sözle bildirilmesidir (Sever, 2004: 22). Başka bir tanımda konuşma, zihinde başlayan ve düşüncelerin sözle ifade edilmesiyle tamamlanan bir süreçtir (Güneş, 2007: 95). Yapılan bu tanımlardan hareketle konuşma; insanı diğer varlıklardan ayırarak duygu, düşünce, tasarım ve isteklerin zihinde belirip söylenmesiyle tamamlanan bir süreçtir. Bu nedenle konuşma eylemi insanın günlük hayatında iletişim kurmasında önemli bir yere sahiptir.

Bir anlaşma ve yakınlaşma aracı olan konuşma; göze ve kulağa hitap eden daha nice anlaşma araçları bulunduğu halde düşüncelerin ve duyguların ifadesinde insanlığın varlığından beri öneminden hiçbir şey kaybetmemiştir. Araştırmalar, insanların bir gününün % 50 ile % 80’lik bir bölümünü iletişim kurarak; iletişim kurma zamanlarının da ortalama % 45’ini dinleyerek, % 30’unu konuşarak, % 16’sını okuyarak % 9’unu ise yazarak geçirdiğini ortaya koymaktadır (Başaran ve Erdem, 2009: 744). Bu oranlar, dinlemenin ve dinlemenin gerçekleşebilmesi için gerekli olan konuşmanın önemini sergilemektedir. Bu nedenle, bir insanın konuşma becerisinin sorunlu olması, % 75 (dinleme + konuşma) oranında iletişim kurmada sorun yaşayacağını göstermektedir. Konuşma becerisine yönelik sorunlar çeşitli şekillerde belirebilir. Yapılan kaynak incelemesinde (Aktaş ve Gündüz, 2004: 265; Demirel, 2003: 96-98; Gündüz, 2007: 110-11; Kuşçu, 2010: 51-62; Okur, 2012: 44-46; Yaman, 2004: 13-14; Yıldız, 2008: 156-161) birçok konuşma yetersizliği tespit edilmiştir. Bu yetersizlikler şöyledir:

- ✓ Sesleri çıkartamamak,
- ✓ Sesleri titretmek,
- ✓ Sesleri uzatmak,
- ✓ Sesini ayarlayamamak,
- ✓ Ses değiştirmek,
- ✓ Ağız içinde konuşmak,
- ✓ Vurgu ve tonlama bozuklukları yapmak,
- ✓ Yersiz duraklar yapmak,
- ✓ Nefesi ayarlayamamak,
- ✓ Kavrama eksikliği
- ✓ Kelime hazinesinin yetersiz olması,
- ✓ Dil bilgisi kurallarını kendi konuşmasına uygulayamamak,
- ✓ Çekingen konuşmak,

Öğretmen Adaylarının Konuşma Sorunlarına İlişkin Görüşleri

- ✓ Çok hızlı ya da yavaş konuşmak,
- ✓ Yerel ağızla konuşmak,
- ✓ Tekdüze konuşmak
- ✓ Özgüven eksikliğinin olması,
- ✓ Kısa ve yetersiz konuşmak,
- ✓ Dağınık konuşmak,
- ✓ Gereksiz söz söylemek
- ✓ Gereksiz jest ve mimikler yapmak
- ✓ Sözcükleri tekrarlamak,
- ✓ Kaba ve argo sözler kullanmak,
- ✓ Konuşma kurallarına uymamak,
- ✓ Bilmediği bir konuda biliyormuş gibi davranmak,
- ✓ Topluluk karşısında konuşamamak,
- ✓ Kendini beğenmek,
- ✓ Konuşma sırasında karşıdakinin sözünü sürekli kesmek,
- ✓ Konuşmayı gereksiz yere uzatmak ya da yerli yersiz konuşmak,
- ✓ Konuşma sırasında başkalarıyla alay etmek,
- ✓ Dinlemeyi bilmemek,
- ✓ Sert, kırıcı ve yapmacık davranmak.

Yukarıda maddeler halinde ifade edilen konuşma yetersizlikleri incelendiğinde, konuşma yetersizliklerinin bilgi eksikliği, fiziksel sorunlar, zihinsel kurgulama yetersizlikleri, davranış bozuklukları, kullanılan dilin kurallarına hâkim olmama, dil bilgisi kurallarını uygulayamama gibi nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir. Konuşma sorunları bireysel olduğu için yukarıda çeşitli kaynaklardan yararlanılarak sıralanan maddeler çoğaltılabilir.

Konuşma yetersizliklerinin olması genelde iletişimi, özelde ise konuşma becerisini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle de sürekli iletişim hâlinde olan öğretmenlerin konuşma yetersizliğine sahip olmaması gerekir. Çünkü iletişim sorunu olan bir sınıfta eğitim-öğretim yapmak çok güçtür. Yapılan kaynak incelemesinde (Demirel, 2003: 96-98; Kuşçu, 2010: 51-62; Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2011:153-169; Yıldız, 2008: 156-161) kekemelik, atlama, pelteklik, tutukluk, gevşeklik gibi konuşma bozukluklarının olması da iletişimin sağlıklı kurulmasına engeldir. Konuşma bozukluklarının nedenleri üç başlık altında toplanabilir: Yapısal, görevsel ve psikolojik nedenler. Dil kaslarının normal işleyişinin olmaması, dil bağı denem dilaltı bağlantısının dil ucuna uzaması, burunda et oluşu, dişlerle ilgili anatomik problemler, çene ve kas sinirleri ile ilgili sorunlar konuşmayı olumsuz etkileyen yapısal nedenler olarak görülmektedir. Yapısal bir sorun olmadığı halde konuşma ile ilgili yapıların görevini tam olarak yerine getirmediği, öğrenme ve alışkanlıkla ilgili konuşma bozuklukları da görevsel nedenlerle ilgilidir. Örneğin, evde yabancı bir dilin konuşulması ve bu dilin niteliğinin farklı oluşu bireyin konuşmasında görevsel bozukluğa neden olabilir. İnsanın herhangi bir yetersizliğinin olmaması ve konuşma organlarında herhangi bir kusur olmamasına

rağmen ortaya çıkan konuşma bozukluğu da psikoloji kaynaklı konuşma bozukluğudur (Dikici Sığırtmaç ve Deretarla Gül, 2008: 140).

Öğretmen adaylarının geleceğin öğretmenleri olacaklarından öğrenciler için rol model olmaları kaçınılmazdır. Bu nedenle öğretmen adaylarının güzel, doğru ve etkili konuşma becerisi gibi birçok özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bunlardan konuşma becerisiyle ilgili olanlar şöyle özetlenebilir:

- ✓ Ahenkli ve etkili konuşma yeteneğine sahip olması,
- ✓ Telaffuzunun iyi olması,
- ✓ Türkçeye hâkim olması ve güzel konuşması,
- ✓ Dil bilgisini iyi bilmesi,
- ✓ Jest ve mimiklerinde aşırılıktan kaçınması,
- ✓ Gerekliğinde iyi bir dinleyici olması (Alperen, 1991: 60)

Taşer'e (2009: 123) göre, kişisel deneyleri içeren konuşma en az beş etmeden oluşur:

- ✓ Ses,
- ✓ Boğumlanma (telaffuz),
- ✓ Konuşma dinamiği (duygu, düşünce, istek),
- ✓ Sözcük hazinesi,
- ✓ Biçem (üslup).

Bu etmenlerden birinde ya da birkaçında oluşabilecek bir bozukluk konuşma sorunu olarak görülmektedir. Taşer'in belirttiği konuşmayı oluşturan beş etmeden ses, yapısal yani doğuştan gelen bir özellik; boğumlanma (telaffuz) görevsel; konuşma dinamiği, psikolojik; sözcük hazinesi, bilişsel; biçem (üslup) ise bireysel konuşma becerisi durumudur. Konuşma sorunu olan bireyin konuşma becerisinde şu durumlar göze çarpabilir:

- ✓ İşitilemeyecek kadar aşırı alçak sesle konuşma.
- ✓ Konuşmanın rahatlıkla anlaşılabilmesi.
- ✓ Sesinin ya da konuşurken sergilediği görünümün karşısındaki rahatsız etmesi.
- ✓ Belirli bir sesin beklenildiği gibi söylenememesi.
- ✓ Konuşurken zorluk çekme.
- ✓ Dilin vurgu, ezgi, ritim özelliklerine uygunluk göstermemesi, konuşmanın bunlardan yoksun olması, tekdüzelik.
- ✓ Sözdizimi, dil biçimi vb. sapmaları.
- ✓ Yaşına, cinsiyetine, fiziksel gelişimine uygun olmayan ses ve konuşma (Konrot, 1998: 98).

Konuşma becerisine yönelik sorunlar, birçok nedenden kaynaklanır. Bu sorunları azaltmak için hikâye anlatma, drama, tiyatro, pandomim vb. çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar yoluyla öğretmen adayları; zihinlerindeki fikirleri ifade etmede kelimeleri daha uygun sıralamayı, kendi seslerine güvenmeyi, sözel sunuda kendilerine güven duygusunu, yaratıcı düşünmeyi öğrenebilirler (Akyol, 2008: 21).

Anlatma çalışmaları, gazete veya değişik dergilerden okunan bir yazının sınıfta anlatılması, tahmin etme çalışmaları; öğrencilerin sıralama, sınıflama, ilişki kurma, yorumlama, sorgulama çalışmaları; derslerin canlı hâle gelmesi, tartışma çalışmaları yapma, söz korosu çalışmaları; resim, grafik veya karikatürler üzerine konuşma etkinlikleri; bir kişinin fiziksel ve ruhsal yönlerini sözlü olarak anlatma; öğrencilerin seslerini doğru ve etkin kullanma becerilerini geliştirmek; tekerleme söyleme (Özbay, 2005) gibi etkinlikler de konuşma becerisini geliştiren uygulamalardır. Bu uygulamaların gerçekleşebilmesinde “konuşma sorunları”nın tespit edilmesi önemlidir. Çünkü konuşma sorunlarını giderici uygulamalar, konuşma sorunlarının tespitiyle daha verimli hâle gelebilir.

Yapılan kaynak incelemelerinde, etkili, doğru ve güzel konuşmaya ilişkin çalışmalara rastlanırken öğretmen adaylarının konuşma sorunlarına ilişkin doğrudan herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu çalışmanın konuşma sorunları alanında bir boşluğu doldurabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının “konuşma sorunlarını” tespit etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için “öğretmen adaylarının konuşma sorunları nelerdir?” sorusuna cevap aranacaktır.

Yöntem

Bu araştırma nitel bir araştırma olup araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniği (Büyüköztürk, 2009: 269) ifade etmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilere “Konuşma sorunlarınız nelerdir?” açık uçlu sorusuyla memleket, cinsiyet ve bölümlerinin sorulduğu görüşme formu yöneltilerek öğrencilerin gönüllülük esasına göre bu forma cevap vermeleri sağlanmıştır. Görüşme formunda yer alan “Konuşma sorunlarınız nelerdir?” açık uçlu sorusunun araştırmacının amacı için uygun olup olmadığına ilişkin öncelikle konu uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Konu uzmanlarının açık uçlu soruyu amaç için uygun görmesiyle görüşme formunda yer alan sorunun içerik-kapsam geçerliği uzman görüşüyle sağlanmıştır. 101 öğrenci, yöneltilen soruya cevap vermiş ve bu cevaplarla araştırmanın verileri elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Analiz sürecinde elde edilen veriler kodlanmış ve öğretmen adaylarının ifadeleri bu kodlarla üst kategoriler oluşturularak belli temalar altında toplanmıştır. Bununla birlikte araştırma verileri, öğretmen adaylarının ifadelerinden doğrudan alıntılar yoluyla desteklenerek sunulmuştur. Raporlaştırmada doğrudan alıntılar yapılırken her bir öğretmen adayına bir kod ad verilmiş (ÖA1: Öğretmen adayı 1 gibi), böylelikle katılımcılar gizli tutulmuştur. Analiz süreci sonunda iki uzmandan kodlar

ile öğrencilerin ifadelerini ayrı ayrı incelemeleri istenmiştir. İki uzmanın büyük oranda görüş birliğinde olduğu görülmüştür.

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcılarını, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıfında okuyan 640 öğretmen adayından “Konuşma sorunlarınız nelerdir?” sorusuna gönüllü bir şekilde cevap veren 101 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyet ve bölümlere göre dağılımı şöyledir:

Tablo 1: Katılımcıların cinsiyet ve bölüm dağılımı.

Bölümler	Kadın	Erkek	(f)
Türkçe Öğretmenliği	8	6	14
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	6	7	13
Fen Bilgisi Öğretmenliği	7	6	13
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	6	8	14
Okul Öncesi Öğretmenliği	8	7	15
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	9	7	16
Sınıf Öğretmenliği	7	9	16
Toplam	51	50	101

Tablo 1 incelendiğinde, kadın ve erkek oranı ile eğitim fakültesi bölümlerinden birbirine yakın oranda öğretmen adayının araştırmaya katıldığı görülmektedir. Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören ve araştırmanın katılımcıları oluşturan 101 öğrencinin coğrafi bölgeleri ise şöyledir:

Tablo 2: Katılımcıların coğrafi bölgeleri.

Memleket	(f)
Akdeniz Bölgesi	17
Doğu Anadolu Bölgesi	12
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	69
İç Anadolu Bölgesi	3
Toplam	101

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmanın katılımcılarını 7 coğrafi bölgenin 4'ünden Adıyaman Üniversitesine gelen öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bu çalışmaya en fazla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden öğretmen adayı katılmış; fakat Ege, Karadeniz ve Marmara Bölgelerinden katılan olmamıştır.

Bulgular

Bu başlıkta öğretmen adaylarının yaşadıkları konuşma sorunları temalar ve frekans dağılımları ile sunulmuştur. Araştırma bulguları öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Öğretmen adaylarının ses, ton, vurgu ve telaffuzdan kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin görüşleri ve bu görüşlerin frekans değerleri tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: "Ses, ton, vurgu, telaffuz yanlışları"ndan kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri

Ses, Ton, Vurgu, Telaffuz Yanlışları	(f)
Yerel ağız özellikleriyle konuşma	51
Vurgu ve tonlama yanlışları	25
Hızlı konuşma	9
Nefesini ayarlayamama	7
Ses karıştırma	7
Ses yutma	6
Ses çıkartamama	3
Ses titremesi	2
Gırtlaktan konuşma	2
Göçüşme yapma	2
Genizden konuşma	1
Toplam	115

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde; ses, ton, vurgu ve telaffuzla ilgili konuşma sorunlarının yerel ağız özellikleriyle konuşma, vurgu ve tonlama yapamama, hızlı konuşma, nefesini ayarlayamama, ses karıştırma, ses yutma, ses çıkartamama, ses titremesi, gırtlaktan konuşma, göçüşme yapma ve genizden konuşma olduğu görülmektedir. Ses, ton, vurgu ve telaffuzla ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

"Genelde aynı ses tonuyla konuştuğum için karşımdaki insanı etkileyemediğimi düşünürüm." (ÖA8)

"Gırtlaktan konuşurum." (ÖA14)

"Ses tonumu ayarlayamam." (ÖA15)

"Genizden konuşurum." (ÖA17)

"Vurgu ve tonlama yapmakta zorlanırım, düz konuşurum." (ÖA19)

"Konuşurken sesim titrer." (ÖA24)

"Yüksek sesle konuşurum." (ÖA36)

"Konuşurken harf yutarım. Bu nedenle ne demek istediğim anlaşılmaz." (ÖA41)

"Kısık sesle konuşurum." (ÖA45)

"O ve u seslerini bazen karıştırırım." (ÖA51)

"S ve Ş seslerini birbirinin yerine kullanırım." (ÖA56)

"Konuşurken nefesimi ayarlamakta zorlanırım." (ÖA59)

- “R sesini söylemekte zorlanırım.” (ÖA65)
“S sesini peltek çıkartırım.” (ÖA68)
“K sesini genellikle baskın söylerim.” (ÖA71)
“Kelimelerde seslerin yerini bazen değiştiririm.” (ÖA75)
“Bazı kelimelerde ses çıkarmakta zorlanırım.” (ÖA79)
“Hızlı konuşurum. Bu nedenle kelimelerim bazen anlaşılmaz.” (ÖA85)
“Ahenkli bir şekilde konuşamam.” (ÖA91)
“Yerel ağız özelliklerini konuşmamda barındırırım.” (ÖA101)

Tablo 4: “Psikolojik nedenlerden” kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri

Kod	Psikolojik Nedenler	(f)
Topluluk Karşısında Konuşamama	Heyecanlanma	23
	Rahat hissetmeme	6
	Çekinme	4
	Korkma	3
	Kekeleme	3
	Jest ve mimiklere hâkim olamama	3
	Ayakların titremesi	3
	Terleme	2
	Gülme	1
	Endişelenme	1
Toplam	49	
Birebir İlişkilerde Konuşamama	Tanınmayan insanlar karşısında heyecanlanma	7
	Karşı cinsle konuşmama	7
	Heyecanlanıldığı zaman konuşamama	4
	Özgüven eksikliği	4
	Göz teması kuramama	3
	Önemli kişilerin karşısında konuşamama	3
	Yüz yüze konuşamama	1
	Sinirlenildiği zaman konuşamama	1
Toplam	30	
Toplam	79	

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının psikolojik nedenlerden kaynaklanan konuşma sorunlarıyla ilgili 79 ifadede bulunduğu görülmüştür. 79 ifadenin 49’u topluluk karşısında konuşamama, 30’u ise birebir ilişkilerde konuşamama ile ilgilidir. Topluluk karşısında heyecanlanma en fazla ifade edilen psikolojik kaynaklı konuşma sorunudur. Bununla birlikte topluluk karşısında kendini rahat hissetmeme, çekinme, korkma, kekeleme, jest-mimiklere hâkim olamama, ayakların titremesi, terleme, gülme ve endişelenme de etkili konuşmaya engel olarak görülen önemli psikolojik sorunlardır. Psikolojik nedenlerden topluluk karşısında konuşamama ile ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

“Bir topluluk önünde konuşurken kendimi rahat hissetmem.” (ÖA14)

“Topluluk önünde konuşurken gülerim.” (ÖA24)

“Bir topluluk karşısına çıktığımda heyecanlanırım.” (ÖA28)

“Topluluk önünde kendimi ifade etmekten korkarım.” (ÖA39)

“Topluluk önünde konuşmaktan çekinirim.” (ÖA41)

“Topluluk önünde konuştuğumda konuşmalarım ile jest-mimiklerim arasında genellikle ilişki olmadığını düşünürüm.” (ÖA49)

“Topluluk önünde konuşurken bazen kekelerim.” (ÖA62)

“Topluluk önünde konuşurken terlerim.” (ÖA64)

“Topluluk önünde konuşurken ayaklarım titrer.” (ÖA72)

Birebir ilişkilerde konuşamama da psikolojiden kaynaklanan önemli konuşma sorunları olarak değerlendirilebilir. Bireyin tanınmadığı insanlar karşısında heyecanlanması, karşı cinsle konuşmaması, heyecanlandığı zaman konuşamaması, özgüven eksikliği, konuşurken göz teması kuramaması, önemli kişilerin karşısında konuşamaması, yüz yüze konuşamaması ve sinirlendiği zaman konuşamaması psikolojiden kaynaklanan birebir ilişkilerde konuşamama sorunları olarak görülebilir. Birebir ilişkilerde konuşamamayla ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

“Tanınmadığım insanlarla konuşurken heyecanlanırım.” (ÖA5)

“Özgüvenim eksik olduğu için konuşmaktan korkarım.” (ÖA9)

“Önemli kişilerin karşısında konuşamam.” (ÖA14)

“Sinirlendiğim zaman konuşamam.” (ÖA25)

“Heyecanlandığım zaman konuşamam.” (ÖA46)

“Yeni tanıştığım insanlarla konuştuğum zaman kulaklarım ve yüzüm kızarır. Bu nedenle çok iyi iletişim kuramam.” (ÖA 49)

“Telefonda çok rahat konuşurken aynı kişiyle yüz yüze konuşmakta zorlanırım.” (ÖA50)

“Konuşurken göz teması kuramam.” (ÖA56)

“Karşı cinsle konuşmakta zorlanırım.” (ÖA61)

Tablo 5: “Konuşma duraksaması”ndan kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekans değerleri.

Konuşma Duraksaması	(f)
Dolgu ifadeleri kullanma	29
Akıcı konuşamama	14
Toplam	43

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının konuşma duraksamasıyla ilgili 43 ifadede buldukları görülmektedir. Konuşma duraksaması, konuşmada önemli bir üslup sorunu olarak görülebilir. Özellikle dolgu ifadeleri kullanma ve akıcı konuşamama konuşma duraksaması olarak değerlendirilebilir. Konuşma duraksamasıyla ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

- “Dedi, dedim kelimelerini çok kullanırım.” (ÖA1)
“ ‘Anlatabildim mi?’ ifadesini çok kullanırım.” (ÖA7)
“Ya gibi ifadeleri çok kullanırım.” (ÖA11)
“ ‘Falan filan’ kelimelerini çok kullanırım.” (ÖA17)
“ ‘Mesela’ kelimesini çok kullanırım.” (ÖA19)
“ ‘Anladın mı?’ ifadesini çok tekrar ederim.” (ÖA20)
“ ‘Yani’ ifadesini çok tekrar ederim.” (ÖA23)
“ ‘ıı, aaa, eee’ gibi seslerle konuşmam bölünmektedir.” (ÖA26)
“Aşırı derecede heyecanlandığım için konuşmam duraksar.” (ÖA29)
“Akıcı konuşamam. Bu da karşımdakini sıkır.” (ÖA48)

Tablo 6: “Dil bilgisi kurallarını uygulayamamadan” kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri

Dil Bilgisi Kurallarını Uygulayamama	(f)
Anlatım bozukluğu yapma	15
Cümleleri düzgün kuramama	4
Cümleleri bağlamakta zorlanma	4
Cümleleri tamamlayamama	1
Toplam	24

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının dil bilgisi kurallarını uygulayamayla ilgili 24 ifadede bulunduğu görülmektedir. Bu ifadelerden 15’i “anlatım bozukluğu yapma”yla ilgiliyken diğerleri “cümle bilgisini” ya da “dil bilgisi kurallarını konuşmasına uygulayamama”yla ilgilidir. Dil bilgisi kurallarını uygulayamamadan kaynaklanan konuşma sorunlarıyla ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

- “Cümleleri birbirine bağlamakta zorlanırım.” (ÖA7)
“Cümleleri bazen tamamlayamam.” (ÖA15)
“Konuşurken cümleleri düzgün kuramam.” (ÖA23)
“Anlatım bozukluğu yaparım.” (ÖA34)
“Kurduğum cümleler arasında bazen ilişki kuramam.” (ÖA44)

Tablo 7: “Bilgi eksikliğinden” kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekans değerleri.

Bilgi Eksikliği	(f)
Kelime hazinesinin zengin olmaması	11
Konuşma içeriğine ilişkin bilgi sahibi olamama	4
Kelimeleri yanlış kullanma	3
Deyim ve atasözlerini yanlış kullanma	1
Kitap okumama	1
Toplam	20

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmen adaylarının “kelime hazinelerinin yetersiz olması” (11 ifade) bilgi eksikliğinden kaynaklanan önemli bir konuşma sorunu olarak görülmektedir. Çünkü 20 bilgi eksikliği ifadesinden 11’i “kelime hazinesinin yetersiz olması”yla ilişkilidir. Konuşulacak konuyla ilgili yeterli bilgi sahibi olmama, kitap okumama, deyimleri, atasözlerini ve kelimeleri yanlış kullanma da diğer bilgi eksikliğinden kaynaklanan konuşma sorunları olarak görülmektedir. Bilgi eksikliğinden kaynaklanan konuşma sorunlarıyla ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

“Konuşacağım konuyla ilgili yeterli bilgi sahibi olmadığım zaman konuşamam.” (ÖA1)

“Kelime hazinem zengin değildir. Bu nedenle genellikle tekrara düşerim.” (ÖA5)

“Kitap okumadığım zamanlar konuşmakta zorluk çekerim.” (ÖA12)

“Deyim ve atasözlerini bazen yanlış kullanırım.” (ÖA16)

“Kelimeleri bazen yanlış anlamda kullanırım.” (ÖA25)

Tablo 8: “Konuşmaya odaklanamama”dan kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekans değerleri.

Konuşmaya Odaklanamama	(f)
Düşünceyi unutma	4
Dikkat eksikliği	3
Toplam	7

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmen adaylarının konuşmaya odaklanamamaya ilgili 7 ifadede buldukları görülmektedir. Düşünceyi unutma ve dikkat eksikliği konuşmaya odaklanamama nedenleri olarak değerlendirilebilir. Konuşmaya odaklanamamaya ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

“Düşünmeden konuştuğum zaman iletişim kuramam.” (ÖA9)

“Söylemek istediklerimi bazen unutuyorum. Konuşmam havada kalıyor.” (ÖA14)

“Cümlelerim uzun olduğu için bazen kurduğum cümlelerin başını unuturum.”
(ÖA25)

“Jest ve mimiklerime hâkim olamadığımdan yeni tanıştığım birisiyle konuşmaya odaklanamam.” (ÖA69)

Tablo 9: “Fiziksel nedenlerden” kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekans değerleri.

Fiziksel Nedenler	(f)
Burunda et olması	2
Sesin kalın olması	2
Alt çenenin önde olması	1
Sesin ince olması	1
Ağızda diş telinin olması	1
Toplam	7

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmen adaylarının fiziksel nedenlerden kaynaklanan 7 ifadeye bulunduğu görülmektedir. Burunda et olması, alt çenenin önde olması, ağızda diş telinin olması ya da sesinin ince-kalın olması 7 ifadeyi oluşturmaktadır. Fiziksel nedenlerden kaynaklanan konuşma sorunlarıyla ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

“Alt çenem önde olduğu için sesleri çıkartmakta zorlanırım.” (ÖA13)

“Ağızda diş teli olduğu için konuşmak istemem.” (ÖA17)

“Burnumda et olduğu için konuşmam tam anlaşılmaz.” (ÖA24)

“Sesim ince olduğu için konuşmak istemem.” (ÖA29)

“Sesim kalın olduğundan konuşmak istemem.” (ÖA31)

Tablo 10: “Toplumsal engellerden” kaynaklanan konuşma sorunlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşlerin frekans değerleri.

Toplumsal Engeller	(f)
Küçüklerin dinlemesi geleneğinin olması	5
Kadın sesinin duyulmasının iyi karşılanmaması	1
Toplam	6

*Bazı öğretmen adayları birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde, öğretmen adaylarının toplumsal engellerle ilgili 6 ifadeye bulunduğu görülmektedir. Bu ifadeler; büyüklerin konuşması, küçüklerin dinlemesi ya da halk inançları gibi geleneksel tutumla ilgilidir. Toplumsal engellerden kaynaklanan konuşma sorunlarıyla ilgili öğretmen adaylarının bazı ifadeleri şöyledir:

“Büyüklerin konuşması, küçüklerin dinlemesi geleneğinin bizlerde olması, fazla konuşmamıza neden olmaktadır.” (ÖA43)

“Halk inançlarında kadın sesinin duyulması iyi karşılanmadığı için pek fazla konuşmam.” (ÖA59)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Konuşma becerisinin iletişimde önemli bir yerinin olmasına rağmen bu araştırma sonuçları öğretmen adaylarının birçoğunun konuşma sorunlarıyla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, öğretmen adaylarının iletişim kurmada sorun yaşadığını göstermektedir. Öğretmen adaylarının konuşma sorunlarının;

1. Ses, ton vurgu, telaffuz yanlışları (115 ifade)
2. Psikolojik nedenler (79 ifade)
  - 2.1. Topluluk karşısında konuşamama (49 ifade)
  - 2.2. Birebir ilişkilerde konuşamama (30 ifade)
3. Konuşmaya duraksaması (43 ifade)
4. Dil bilgisi kurallarını uygulayamama (24 ifade)
5. Bilgi eksikliği (20 ifade)
6. Konuşmaya odaklanamama (7 ifade)
7. Fiziksel nedenler (7 ifade)
8. Toplumsal engellerden (6 ifade) kaynaklandığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının konuşma sorunlarının büyük bir bölümünün ses, ton, vurgu ve telaffuz yanlışlarından kaynaklandığı görülmektedir. Öğretmen adayları yerel ağızla konuşmayı en önemli sorun olarak görmektedir. Bununla birlikte öğretmen adayları; vurgu ve tonlama yapamamayı, hızlı konuşmayı, bazı sözcüklerde göçüme yapmayı, bazı sesleri karıştırma (o>u, ş>s) ile çıkartamamayı (r), nefesini ayarlayamamayı, ses titremesi yapmayı, genizden ya da gırtlaktan konuşmayı ses, ton, vurgu, telaffuz sorunu olarak belirtmektedir. “lıı, aaa, eee” gibi dolgu ifadeleriyle ya da heyecanlanmayla konuşmanın duraksaması da en fazla ifade edilen sorunlarından. Düşünceyi unutma ve dikkat eksikliği de konuşmaya odaklanamamanın önündeki engellerdendir. Yıldız’ın çalışmasında (2008: 156-161) yerel ağızla konuşma, seslendirme, söyleme, duyurma, pelteklik, gereksiz söz söyleme gibi konuşma sorunlarını ifade etmesi de öğretmen adaylarının görüşleriyle örtüşmektedir. Başaran ve Erdem (2009: 751) çalışmasında, konuşmacının vurgu ve tonlamalarının, telaffuzunun, konuşma esnasında uygun yerlerde durmasının, beden dili kullanmadaki ustalığının, işitilebilirliğinin güzel, doğru ve etkili konuşmada önemli olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmaya katılan öğretmen adaylarının görüşleriyle Başaran ve Erdem’in tespitleri benzerlik göstermektedir. Fakat bu araştırmaya katılan öğretmen adayları kendilerinin güzel, doğru ve etkili konuşamadıklarıyla ilgili cümleler kullanmaktadır.

Psikolojik nedenlerden kaynaklanan konuşma sorunları ise topluluk karşısında konuşamama ve Birebir ilişkilerde konuşamama olmak üzere ikiye ayrılabilir. Topluluk karşısında heyecanlanma, öğretmen adaylarının en çok ifade

ettiği konuşma sorunu olarak tespit edilmiştir. Bunun dışında, topluluk karşısında kendini rahat hissetmeme, gülme, korkma, çekinme, jest ve mimiklerini kontrol edememe, kekeleme, terleme, titreme gibi psikolojik birçok konuşma yetersizliği ve bozukluğu da öğretmen adaylarında bulunan konuşma sorunları arasındadır. Karşı cinsle konuşmama, korkma, heyecanlanma gibi psikolojik birçok konuşma yetersizliği de yakın ilişkilerde iletişim sorunu oluşturabilmektedir. Başaran ve Erdem (2009: 752) çalışmasında, endişe, heyecan, bilinçaltının konuşmaya etkisi ve özgüven eksikliğini güzel konuşmayı olumsuz etkileyen en önemli etkenler olarak tespit etmiştir. Başaran ve Erdem'in güzel konuşmayı olumsuz yönde etkileyen insan psikolojisinden kaynaklı konuşma sorunları bulgusuyla bu araştırmaya katılan öğretmen adaylarının görüşleri benzerlik göstermektedir. Casson da çalışmasında (2000:9-15) heyecan, korku, utangaçlık, dinleyenleri memnun edememe gibi psikolojik durumları konuşma sorunu olarak kabul etmiş, fakat bu sorunların aşılmasının kolay olduğunu belirtmiştir.

Dil bilgisi kurallarını uygulayamama önemli bir konuşma sorunudur. Özellikle "anlatım bozukluğu" öğretmen adayları tarafından ciddi bir konuşma sorunu olarak görülmektedir. Bununla birlikte, "cümle bilgisi"nin uygulanamaması da dil bilgisi kurallarını uygulayamamadan kaynaklanan sorunların en önde gelenlerindedir. Yaman çalışmasında (2004: 13) dil konusundaki bilgi ve ilgi eksikliğini konuşmayı bozan etkenlerden ikisi olarak kabul etmiştir. Bu durum, Yaman'ın ifadesiyle öğretmen adaylarının görüşlerinin örtüştüğünü göstermektedir.

Bilgi eksikliği önemli konuşma sorunlarına yol açan konuşma yetersizliklerinden biridir. Kelime hazinesinin yetersiz olması, konuşulacak konuyla ilgili yeterli bilgi sahibi olamama, kelimeleri, deyimleri ya da atasözlerini yanlış kullanma da bilgi eksikliğinden kaynaklanan konuşma sorunları olarak değerlendirilebilir. Aktaş ve Gündüz de (2004: 165) genelde bilgi eksikliğini, özelde ise kelime hazinesinin yetersiz olmasını konuşma yanlışları olarak kabul etmiştir.

Alt çenenin önde oluşu, ağızda diş telleri olması, burunda et olması, sesin kalın ya da ince olması gibi fiziksel durumlar da konuşmanın önünde bir sorun olarak görülebilir. Fiziksel nedenlerden kaynaklanan konuşma sorunları kalıcı olabileceği gibi çeşitli müdahalelerden sonra bu sorunlar giderilebilmektedir. Dikici Sığırtaç ve Deretarla Gül de (2008: 139) fiziksel engelleri, konuşma gelişimini etkileyen etkenlerden biri olarak kabul etmiş ve konuşma organlarında yer alan fiziksel bir eksikliğin konuşma sorunu oluşturacağını ifade etmiştir.

Büyüklerin konuşması, kadın sesinin duyulmasının iyi karşılanmaması gibi toplumsal engeller de önemli konuşma sorunları oluşturmaktadır. Bu gelenek ya da inanca göre yaşça büyüklerle erkekler toplumda rahat bir şekilde konuşmakta, yaşça küçüklerle kadınlar konuşmamaktadır. Öğretmen adayları yaşça küçüklerin büyüklerle konuşmasını ve karşı cinsle konuşmayı toplumsal engellerden kaynaklanan konuşmaya karşı olumsuz bir tutum sergileme nedeni olarak gördüklerini belirtmiştir. Başaran ve Erdem (2009: 752) çalışmasında, cinsiyet değişkenini güzel konuşmayı olumsuz etkileyen faktörlerden "sosyal çevrede etkili

ve güzel konuşan bireylere karşı takınılan olumsuz tavır” üzerinde anlamlı farklılık bulmuştur. Başaran ve Erdem’in bulgusuyla bu araştırmaya katılan öğretmen adaylarının görüşleri benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarının ses, ton vurgu, telaffuz yanlışları; psikolojik (topluluk karşısında konuşamama, yakın ilişkilerde konuşamama), konuşma duraksaması, dil bilgisi kurallarını uygulayamama, bilgi eksikliği, konuşmaya odaklanamama, fiziksel nedenlerle toplumsal engellerden kaynaklanan konuşma sorunları vardır. Öğretmen adaylarının konuşma yetersizlikleri tekerleme çalışmaları, nefes egzersizleri, konuşma kaslarının eğitilmesi, farkındalık oluşturma, sesli okuma, drama, pandomim, tiyatro gibi çalışmalarla kekemelik ya da pelteklik gibi konuşma bozuklukları da bir uzman yardımıyla en aza indirilebilir. Öğretmen adaylarında birçok konuşma yetersizliğinin ya da bozukluğunun olması onları model alacak öğrenciler için güzel olmayan örnekler yapacaktır. Bu nedenle, öğretmen adaylarının tespit edilen konuşma sorunlarını en aza indirmek için drama, tiyatro, pandomim gibi çalışmalar yapılabileceği gibi eğitim fakültelerinde Sözlü Anlatım dersinin yanında diksiyon, etkili konuşma gibi derslere de yer verilebilir.

Kaynakça

- Aktaş, Ş., Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı* (5. baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2008). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri* (2. baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Alperen, N. (1991). *Türkçe (Güzel Konuşma, Okuma ve Yazma) Öğretim Rehberi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Başaran, M., Erdem, İ. (2009). Öğretmen Adaylarının Güzel Konuşma Becerisi İle İlgili Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 17 (3), s. 743-754.
- Büyükoztürk, Ş. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Casson, H. N. (2000). *Söz Söyleme Sanatı*. (Çev.: Vedat Yılmaz). İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2003). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi* (5. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dikici Sığırtmaç, A., Deretarla Gül E. (2008). *Okul Öncesinde Özel Eğitim*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Gündüz, O. (2007). “Konuşma Eğitimi”. (Ed.: A. Kırkkılıç, H. Akyol), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s. 93-146.

Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Konrot, A. (1998). "Sözel Dil ve Konuşma Sorunları". (Ed.: S. Eripek), *Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kuşçu, H. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Dinleme, Konuşma, Okuma ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Geliştirilmesinde Türkçe Öğretmeninin Rolü (Çekmeköy İlçesi Örneği)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Okur, S. (2012). *Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı Diksiyon* (4. baskı). İstanbul: Karakutu Yayınları.

Özbay, M. (2005). Ana Dili Eğitiminde Konuşma Becerisini Geliştirme Teknikleri. *Journal of Qafqaz University*, 16. journal.qu.edu.az/article_pdf/1037_486.pdf (Erişim Tarihi: 24.06.2012).

Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme* (4. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taşer, S. (2009). *Örneklerle Konuşma Eğitimi*. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Temizyürek, F., Erdem, İ. ve Temizkan, M. (2011). *Konuşma Eğitimi Sözlü Anlatım* (2. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Topbaş, S. (1994). *Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Sesbilgisel Çözümleme Yöntemi İle Değerlendirilmesi ve Konuşma Örüntülerindeki Sesbilgisel Özelliklerin Betimlenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaman, E. (2004). *Doğru Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı Sözlü Anlatım* (3. baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Yıldız, C. (2008). "Konuşma Öğretimi". (Ed.: C. Yıldız), *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s. 155-178.